

Nowe badania nad życiem i twórczością Jana Długosza. Osiągnięcia i potrzeby

Sejm RP ogłosił rok 2015 Rokiem Jana Długosza ze względu na przypadające wówczas 600-lecie urodzin historyka. Dla uczczenia tej rocznicy zorganizowano m.in. jedenaście konferencji, sesji i sympozjów naukowych¹, które zaowocowały (według wiedzy piszącej te słowa) sześcioma publikacjami pokonferencyjnymi, stanowiącymi temat niniejszego omówienia². Opublikowane 72 artykuły obrazują tendencje panujące w aktualnych studiach nad życiem i twórczością Długosza, zasadnym jest więc podsumowanie najnowszych osiągnięć w tym zakresie oraz wskazanie potrzeb badawczych i problemów wartych dalszej uwagi.

W rocznicowych publikacjach podejmowano m.in. wątki dotyczące życia Długosza, historii jego rodziny oraz jego twórczości. Waldemar Bukowski opisał losy członków rodziny Długosza: jego ojca, matki, stryja i uchwytne źródło rodzeństwa wraz z potomstwem³. Wciąż dyskusyjny pozostaje problem pochodzenia macochy dziejopisa, W. Bukowski sceptycznie bowiem odniósł się do tezy Bożeny Czwojdrak, że była to Anna, córka Hanusza z Dąbrowy i siostra Jana Mężyka, wojewody lwowskiego, a Tadeusz Nowak z twierdzeniami tej Badaczki zgodził się połowicznie⁴. Obaj zaś polemicznie odnieśli się do twierdzeń Marcelego Antoniewicza o śląskim pochodzeniu rodziny Długosów⁵. Młodość dziejopisa przedstawiona w świetle *Vita Ioannis Dlugosch* stała się przedmiotem artykułu Roberta K. Zawadzkiego⁶. Mimo początkowych stwierdzeń o konieczności oddzielenia średniowiecznej konwencji literackiej od odtwarzania przebiegu historycznych zdarzeń, Autor zdaje się niekonsekwentny i bezkrytyczny, pisząc: „już w tym wieku [młody Długosz – H.R.] posiadał jakieś bardzo świadome poczucie ważności spraw moralnych, a nawet zaczął uprawiać ascezę mającą charakter wręcz zakanny. Cóż to były za niezłomne poświęcenia [...]. Oto ofiary małego chłopca, który zdawał się rozumieć, jak ważną rzeczą jest doskonalenie samego siebie” (s. 42). Oprócz tego R.K. Zawadzki nie stroni w tekście od psychologizowania: „przyszłość wydawała się teraz Jankowi [tj. młodemu Długoszowi – H.R.] pomyślna [...]. O rodzicu [tj. ojcu – H.R.] myślał więc teraz Janek bez żadnej urazy [...]. Teraz gdy nie istniała zapora niechęci [...], mógł Janek na nowo zacząć przyjaźń ze swym ojcem” (s. 48). Dwa inne biograficzne artykuły dotyczą dorosłego życia kanonika. Janusz Smołucha przedstawił działalność dyplomatyczną Długosza⁷. Napisał przy tym, że od lat 70. XV w. kanonik zaczął się z niej wycofywać, i zasugerował, że mogło na to wpłynąć „ciągłe pomijanie go przez Kazimierza Jagiellończyka przy nominacjach biskupich w kraju” (s. 73). Autor nie wziął jednak pod uwagę kłopotów zdrowotnych Długosza, z którymi borykał się on w tym czasie, a które mogły wpłynąć na jego aktywność⁸. Jacek Urban opisał okoliczności śmierci, pogrzeb i trzy pochówki dziejopisa (w 1480, 1792 i 1880 r.)⁹. Szkoda, że marginesowo jedynie potraktował sprawę testamentu Długosza i działań egzekutorów jego ostatniej woli¹⁰, całą uwagę koncentrując na przebiegu ceremonii pogrzebowej i pochówkach historyka.

Tematy dwóch spośród jubileuszowych konferencji („Klasztory, miasta, zamki w życiu i twórczości Jana Długosza” oraz „Jan Długosz – 600-lecie urodzin. Region – Polska – Europa w jego twórczości”) stały się zachętą do zbadania wiedzy Długosza o Polsce i zagranicy, a także jego związków z ośrodkami i środowiskami, z którymi miał styczność w różnych momentach życia. Jako miejsca związane z młodością dziejopisa przedstawiono: Brzeźnicę (Bożena Czwojdrak¹¹), Nowy Korczyn i Nowy Sącz (Franciszek Leśniak¹²), ziemię łączycką, sieradzką i wieluńską (Tadeusz Nowak¹³). Zaprezentowano też losy przedstawi-

¹ Zob. oficjalny portal poświęcony obchodom Roku Jana Długosza: <jandlugosz.edu.pl/kalendarium> [dostęp: 10.01.2016].

² Są to (w kolejności alfabetycznej): *Jan Długosz (1415–1480). Życie i dzieła*, red. L. Korezak, M.D. Kowalski, P. Węcowski, Towarzystwo Wydawnicze „Historia Iagellonica”, Kraków 2016, ss. 279; *Jan Długosz – 600. lecie urodzin. Region – Polska – Europa w jego twórczości*, red. J. Maciejewski, P. Oliński, W. Rozyński, S. Zonenberg, Towarzystwo Naukowe w Toruniu, Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Instytut Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Bydgoszcz–Toruń 2016, ss. 129; *Jan Długosz – w kręgu badań historyków i literaturoznawców*, red. T. Giergiel, Muzeum Okręgowe w Sandomierzu, Urząd Miejski w Sandomierzu, Sandomierz 2017, ss. 264, 16 il. kol.; *Jan Długosz herbu Wieniawa (1415–1480). Materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej. Wieluń, 24 czerwca 2015 r.*, red. M. Gogola, J. Książek, Wieluńska Biblioteka Regionalna, t. 32, Muzeum Ziemi Wieluńskiej w Wieluniu, Wieluń 2016, ss. 126, 70 il. kol.; *Klasztory, miasta, zamki w życiu i twórczości Jana Długosza*, red. J. Rajman, D. Żurek, Księgarnia Akademicka, Kraków 2016, ss. 498; *Odczytywanie Długosza*, red. K. Janus, B. Łukarska, E. Hak, Wydawnictwo im. Stanisława Podobińskiego Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, Częstochowa 2016, ss. 215.

³ W. Bukowski, *Krąg rodzinny Jana Długosza*, w: *Jan Długosz (1415–1480). Życie i dzieła*, s. 13–70.

⁴ Tamże, s. 31 n.; T. Nowak, *Związki Jana Długosza i jego rodziny z Polską centralną*, w: *Jan Długosz herbu Wieniawa (1415–1480)*, s. 37 n., 45.

⁵ W. Bukowski, *Krąg rodzinny*, s. 33–40; T. Nowak, *Związki Jana Długosza*, s. 40.

⁶ R.K. Zawadzki, *Droga do wielkości historyografa, czyli znakomite fakty żywota Jana Długosza, cz. 1: Dzieciństwo i młodość (na podstawie „Vita Ioannis Dlugosch Senioris canonici Cracoviensis”)*, w: *Odczytywanie Długosza*, s. 35–52.

⁷ J. Smołucha, *Działalność dyplomatyczna Jana Długosza*, w: *Jan Długosz herbu Wieniawa (1415–1480)*, s. 67–73.

⁸ *Vita Ioannis Dlugosch senioris canonici Cracoviensis*, wyd. M. Brożek, Bibliotheca Latina Medii et Recentioris Aevi, t. 6, Varsoviae 1961, s. 52–54; J. Długosz, *Opera*, t. 1, wyd. I. Polkowski, Ż. Pauli, Cracoviae 1887, s. 637 (list nr 28).

⁹ J. Urban, *Wawelski pogrzeb i pochówek na Skalce*, w: *Klasztory, miasta, zamki*, s. 411–422.

¹⁰ Za punkt wyjścia można było wziąć prace: M. Bobrzyński, S. Smolka, *Jan Długosz, jego życie i stanowisko w piśmiennictwie*, Kraków 1893, s. 311 n.; A. Perzanowska, *Wiadomości źródłowe o życiu i działalności Jana Długosza*, w: *Długossiana. Studia historyczne w pięćsetlecie śmierci Jana Długosza*, red. S. Gawęda, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne, z. 65, Kraków 1980, s. 364 n.; A. Włodarek, *Jan Długosz – fundator, menedżer czy aferzysta?*, w: *Artifex doctus. Studia ofiarowane profesorowi Jerzemu Gadomskiemu w siedemdziesiąt rocznicę urodzin*, t. 1, Kraków 2007, s. 268 (o tym, że sprawa testamentu Długosza została zakończona dopiero w 1505 r.).

¹¹ B. Czwojdrak, *Brzeźnica*, w: *Klasztory, miasta, zamki*, s. 15–23.

¹² F. Leśniak, *Nowy Korczyn i Nowy Sącz*, w: tamże, s. 25–47.

¹³ T. Nowak, *Związki Jana Długosza*, s. 37–48.

cieli małych miast małopolskich, którzy studiowali na Uniwersytecie Krakowskim równoległe z Długoszem (Dorota Żurek¹⁴). Ze środowisk kościelnych uwagę zwrócono na: Kłobuck (Anna Pobóg-Lenartowicz¹⁵), Wiślicę (Beata Wojciechowska¹⁶), Sandomierz (Dominika Burdzy¹⁷) oraz, zbiorczo, na opinie dziejopisa o początkach kolegiat: sandomierskiej, wiślickiej, kieleckiej i skalbmierskiej (Leszek Poniewozik¹⁸). Oprócz tego Jerzy Rajman zbadał relacje Długosza z zakonem kanoników Bożego Grobu w Miechowie (i recepcję jego dzieł w twórczości historyka Samuela Nakielskiego, zob. niżej)¹⁹ oraz przeanalizował kompletność podanych przez dziejopisa informacji o wezwaniach obiektów sakralnych w diecezji krakowskiej²⁰. Oddzielny tekst poświęcono księstwu siewierskiemu i roli Długosza w jego zakupie na rzecz biskupów krakowskich (Zdzisław Noga²¹). Aż trzy artykuły dotyczą związków Długosza z Krakowem: jego stosunków z rajcami miejskimi (Jerzy Rajman²²), znajomości Krakowa, Kazimierza i Kleparza (Jacek Laberschek²³) oraz współczesnej kanonikowi historii Krakowa (Marcin Starzyński²⁴). Zwrócono też uwagę na znane Długoszowi zamki: Jerzy Sperka opisał okoliczności pobytu Długosza na zamku Melsztyn i rolę historyka w sporze o biskupstwo krakowskie²⁵, Katarzyna Niemczyk pokazała, jak wyglądało nauczanie synów Kazimierz Jagiellończyka na zamku dobczyckim²⁶, a Stanisław Kołodziejcki ocenił wiarygodność informacji Długosza o zamkach ziemi krakowskiej²⁷. Związki kanonika z kujawskimi klasztorami, miastami i zamkami scharakteryzował Tomasz Nowakowski²⁸, a Zbigniew Zyglewski zajął się opisem Kujaw w *Chorografii*²⁹. Janusz Szyszka zaprezentował poziom wiedzy Długosza o miastach i zamkach Rusi Czerwonej³⁰. Lidia Korczak przedstawiła zasób wiadomości posiadanych przez dziejopisa o Litwie i jej mieszkańcach³¹, a Jarosław Nikodem opinię historyka na temat Żmudzi i Żmudzinów³². W innym artykule Badacz ten podjął wątek nastawienia Długosza do husyckich Czech³³. Stosunek kanonika do Śląska i Ślązaków omówił Antoni Barciak³⁴, a Agnieszka Januszek-Sieradzka zebrała występujące w *Rocznikach* wzmianki o Francji i Francuzach³⁵. Henryk Rutkowski opisał, jak Długosz postrzegał administracyjny podział terytorium Polski³⁶.

Do kwestii środowiskowych powiązań Długosza nawiązywali wszyscy badacze, którzy rozpatrywali zagadnienie prowadzonych przez niego kwerend archiwalnych i wykorzystanych przezeń kodeksów. Takiemu tematowi dwa teksty poświęcił Maciej Zdanek. Ustalił on, że opisując początki Uniwersytetu Krakowskiego, Długosz korzystał głównie z tradycji i autopsji miejsca, a dostęp do zaledwie kilku wykorzystanych dokumentów zawdzięczał najpewniej znajomym posiadaczom beneficjów, którzy mieli kopie istotnych dla nich dyplomów lub wgląd do stosownych archiwów³⁷. W drugim artykule M. Zdanek wyczerpująco przedstawił sposób wykorzystania dokumentów do opisu własności wybranych klasztorów w *Liber beneficiorum*³⁸. Autor wskazał ponad 70 dyplomów zużytkowanych przez Długosza do skomponowania narracji o majątkach klasztornych. Zwrócił przy tym uwagę na źródła jego wiedzy (np. oryginalny dokument, uwierzytelniona kopia, kopiariusz), zasięg jego kwerendy archiwalnej i relacje Długosza z poszczególnymi klasztorami. Podobnym problemem zajął się Marek Daniel Kowalski w tekście dotyczącym źródeł wykorzystanych do opracowania *Liber beneficiorum* oraz sposobu powstawania tego dzieła³⁹. Badacz skonstatował, że Długosz (razem z pomagającymi mu notariuszami) starał się zdobywać wiadomości o uposażeniach na wszystkie możliwe sposoby, wykorzystując m.in. znajomości z posiadaczami beneficjów, a najpewniej także informacje od Jana Długosza młodszego, prokuratora krakowskiej kapituły katedralnej. Jednocześnie artykuł M.D. Kowalskiego pokazuje

¹⁴ D. Żurek, *Mieszczanie-koledzy ze studiów oraz informacje o wybranych małych miastach małopolskich*, w: *Klasztory, miasta, zamki*, s. 49–83.

¹⁵ A. Pobóg-Lenartowicz, *Kłobuck i kanonicy regularni*, w: tamże, s. 85–94; też: *Związki Jana Długosza z kanonikami regularnymi (na przykładzie fundacji klasztoru w Kłobucku)*, w: *Jan Długosz herbu Wieniawa (1415–1480)*, s. 75–82.

¹⁶ B. Wojciechowska, *Wiślica*, w: *Klasztory, miasta, zamki*, s. 129–136.

¹⁷ D. Burdzy, *Sandomierz*, w: tamże, s. 145–174.

¹⁸ L. Poniewozik, *Początki najstarszych kolegiat diecezji krakowskiej w świetle przekazów Jana Długosza*, w: *Jan Długosz – w kręgu badań historyków i literaturoznawców*, s. 63–89.

¹⁹ J. Rajman, *Długosz o bożogrobcach z Miechowa, miechowita Nakielski o Długoszu*, w: *Jan Długosz (1415–1480). Życie i dzieła*, s. 209–222.

²⁰ Tenże, *Ocena wiarygodności informacji Długosza o patrocinach w diecezji krakowskiej*, w: *Jan Długosz – 600. lecie urodzin*, s. 9–29.

²¹ Z. Noga, *Siewierz i terytorium siewierskie*, w: *Klasztory, miasta, zamki*, s. 137–144.

²² J. Rajman, *Kraków – rajcy i rada miejska*, w: tamże, s. 95–128.

²³ J. Laberschek, *Obraz późnośredniowiecznej aglomeracji krakowskiej*, w: tamże, s. 223–239.

²⁴ M. Starzyński, *Breviculi – czyli co Jan Długosz postanowił utrwalić w „Rocznikach” z dziejów XV-wiecznego Krakowa*, w: tamże, s. 242–252.

²⁵ J. Sperka, *Zamek Melsztyn, czyli w królewskiej nielase. Jan Długosz w konflikcie o biskupstwo krakowskie (1460–1463)*, w: tamże, s. 175–198.

²⁶ K. Niemczyk, *Na dobczyckim zamku – wychowawca synów królewskich*, w: tamże, s. 199–210.

²⁷ S. Kołodziejcki, *Zamki ziemi krakowskiej*, w: tamże, s. 211–221.

²⁸ T. Nowakowski, *Miasta, zamki i klasztory kujawskie na kartach „Roczników” i „Chorografii”*, w: tamże, s. 281–297.

²⁹ Z. Zyglewski, *Kujawy w „Chorografii” Jana Długosza*, w: *Jan Długosz – 600. lecie urodzin*, s. 31–48.

³⁰ J. Szyszka, *Miasta i zamki Rusi Czerwonej*, w: *Klasztory, miasta, zamki*, s. 299–311.

³¹ L. Korczak, *Jan Długosz a Litwa – miejsca i ludzie*, w: *Jan Długosz (1415–1480). Życie i dzieła*, s. 183–197.

³² J. Nikodem, *Żmudź i Żmudzi w opinii Jana Długosza*, w: *Jan Długosz – 600. lecie urodzin*, s. 49–60.

³³ Tenże, *Jan Długosz o stosunkach polsko-czeskich w czasach husyckich*, w: *Jan Długosz (1415–1480). Życie i dzieła*, s. 169–182.

³⁴ A. Barciak, *Postreganie Śląska i Ślązaków przez Jana Długosza w „Rocznikach czyli Kronikach sławnego Królestwa Polskiego”*, w: *Jan Długosz – w kręgu badań historyków i literaturoznawców*, s. 125–138.

³⁵ A. Januszek-Sieradzka, *Wątki francuskie w „Rocznikach” Jana Długosza*, w: *Jan Długosz – 600. lecie urodzin*, s. 61–83.

³⁶ H. Rutkowski, *Jednostki terytorialne Królestwa Polskiego w „Annales” Jana Długosza*, w: tamże, s. 111–120.

³⁷ M. Zdanek, *O źródłach Jana Długosza do dziejów fundacji Uniwersytetu Krakowskiego*, w: *Jan Długosz (1415–1480). Życie i dzieła*, s. 127–150.

³⁸ Tenże, *Rola dokumentu w opisach klasztorów cysterskich w „Liber beneficiorum”*. Przyczynek do archiwalnych kwerend Jana Długosza, w: *Klasztory, miasta, zamki*, s. 341–373.

³⁹ M.D. Kowalski, *Źródła i wiarygodność informacji w „Liber beneficiorum dioecesis Cracoviensis” Jana Długosza*, w: *Jan Długosz (1415–1480). Życie i dzieła*, s. 103–125.

perfekcjonistyczne skłonności dziejopisa, który przy kompletowaniu informacji o uposażeniach zabiegał o pozyskanie także tych wiadomości, które nie były istotne nawet dla posiadaczy beneficjów⁴⁰. Również Karol Nabiałek zbadał problem źródeł dokumentowych wykorzystanych przez Długosza, skupiając się na opisach północnej części ziemi krakowskiej w *Rocznikach* i innych pracach kanonika⁴¹. Skonstatował, że dziejopis twórczo kompilował dostępne źródła, a pod wpływem nowych informacji przekształcał narrację, choć nie zawsze udawało mu się wyeliminować sprzeczności w opisie zdarzeń. Badacz udowodnił, że Długosz opisywał ośrodki z perspektywy kościelnej i szczególnie interesował się własnością duchowną; wyjątkową uwagę darzył klasztory, a miasta czy zamki traktował raczej ogólnikowo. Jednocześnie K. Nabiałek przedstawił sposób, w jaki Długosz podkreślał diecezjalną przynależność różnych ośrodków, a nawet jak starał się ją udowodnić w przypadkach wątpliwych. Wojciech Drelicharz z kolei przeanalizował tzw. *Excerpta ex fontibus incertis*, czyli zapiski historiograficzne zanotowane ręką Długosza w Roczniku Traski (znajdującym się w rękopisie BN BOZ Cim. 28), a potem wykorzystane w pierwszej redakcji *Roczników*⁴². Wziąwszy pod uwagę, że Długosz przetrzymywał wyżej wymieniony kodeks przez wiele lat, a zatem miał do niego swobodny dostęp (łatwiejszy niż do Rocznika kapituły krakowskiej czy tamtejszego Kalendarza), Autor udowodnił, że Rocznik Traski stanowił kościół chronologiczny *Roczników* i był dla Długosza punktem wyjścia do tworzenia rozbudowanych narracji kronikarskich. W związku z tym *Excerpta* oddają zasób wiedzy kanonika w początkowym okresie pracy historiograficznej, stanowiąc cenne źródło do badań nad jego warsztatem. Procesem powstawania *Roczników* zajął się także Tomasz Nowakowski, przyglądając się ewolucji poglądów dziejopisa na zagadnienia początków polskiego Kościoła i jego pierwszych biskupów⁴³. Badacz wykazał, że Długosz, chcąc pogodzić wersje zdarzeń znane z różnych przekazów, łączył je w sposób dość mechaniczny i nie do końca logiczny. Ponadto nie wahał się podawać informacji o niepoświadczonych źródłowo postaciach, wydarzeniach i datach, wyłącznie dla dopełnienia treściowej warstwy pracy i „ubarwienia niektórych biogramów” (s. 109). T. Nowakowski wywnioskował, że początkowo Długosz nie zamierzał umieszczać w *Rocznikach* informacji o kolejnych biskupach (dlatego nie wynotował dostępnych wiadomości z *Kroniki polskiej* Galla), a późniejsze wzmianki o ordynariuszach dodawał w różnych okresach „na podstawie przypadkowych skojarzeń” (s. 108). Wojciech Mrozowicz opisał m.in. źródła wiedzy kanonika o katedrach i rezydencjach biskupów wrocławskich⁴⁴. Stwierdził, że Długosz kilkakrotnie był na Śląsku i miał szansę poznać niektóre ośrodki diecezji wrocławskiej. Niemniej wiele wiadomości Długosza na temat tego biskupstwa zdaje się wynikać wyłącznie z jego metody tworzenia „historii możliwej” (s. 278), zresztą typowej dla tych czasów, a liczne niepotwierdzone źródłowo wątki kanonik zapisał, wedle Autora, ze względu na „chęć stworzenia historii kompletnej” (s. 279). Olga Miriam Przybyłowicz poruszyła problem warsztatu pisarskiego Długosza na podstawie rzadko badanego *Żywotu bł. Kingi*⁴⁵. Według Autorki nie miała część wiedzy kronikarza o bł. Kunegundzie pochodziła z autopsji: wizyt w sądeckim klasztorze, obserwacji i poznawania tradycji lokalnej. Badaczka stwierdziła też, że Długosz ściśle korzystał z XIV-wiecznego *Żywotu bł. Kingi*, a także musiał mieć dostęp do XIV- i XV-wiecznych zapisów o cudach dokonanych za pośrednictwem fundatorki klasztoru. Wnioski przywołanych badaczy można uznać za wstęp do dalszych studiów nad kwerendami źródłowymi Długosza i zachętę do dalszych analiz jego metod pracy.

Wśród omawianych artykułów znajduje się też kilka prac porównujących warsztat Długosza i innych pisarzy. Michał Rzepiela zwrócił uwagę na stosunek Długosza, Wincentego Kadłubka i Galla Anonima do tzw. bajecznych dziejów Polski⁴⁶. O ile Gall i Kadłubek – każdy na swój sposób – zdają się stawiać cezurę między czasami legendarnymi a historycznymi, o tyle Długosz starał się przedstawić najdawniejsze dzieje Polski w możliwie zracjonalizowany sposób, a także uprawdopodobnić je przez powiązanie z dziejami powszechnymi i późniejszą historią Polski. Autor skonstatował: „jest w tym jakiś paradoks, że to właśnie Długosz, uważany za o wiele bardziej krytycznego od Kadłubka historyka, płynniej niż Kadłubek scala fabuły mitologiczne z przekazem historycznym” (s. 59). Zwrócenie uwagi na ten aspekt pisarstwa Długosza uzupełnia refleksję nad jego metodą historyczną. Katarzyna Chmielewska przedstawiła stosunek dziejopisa do Popiela oraz jego syna-imiennika w porównaniu z relacjami Galla Anonima, Wincentego Kadłubka i *Kroniki wielkopolskiej*⁴⁷. Autorka podkreśliła amplifikacje Długosza względem dzieł Galla i Kadłubka: rozbudowywanie zastanych wątków, dodawanie nowych (także antycznych) oraz odmienne rozłożenie akcentów w narracji. Wszystkie te zmiany miały służyć spotęgowaniu negatywnego obrazu Pompiliuszów i wzmocnieniu dydaktycznej funkcji *Roczników*. Witold Wojtowicz omówił problem zależności listu dedykacyjnego i epilogu *Roczników* Długosza od analogicznych części *Kroniki polskiej* Galla⁴⁸. Stwierdził, że Długosz selektywnie czerpał z pracy Galla Anonima i nie zawsze poprawnie rozumiał przyświecające mu idee. Wyraził także sceptycyzm wobec przejawów humanizmu, które badacze niekiedy wskazują u Długosza: „w warstwie wypowiedzi metatekstowych brak u Długosza humanistycznej krytyki źródła, odmiennych środków stylistycznych, a także odmiennych, humanistycznych wymagań w odniesieniu do

⁴⁰ Tamże, s. 118.

⁴¹ K. Nabiałek, *Mrzylód, Mokresz, Mzurów i inne wybrane miejscowości północnej części ziemi krakowskiej*, w: *Klasztory, miasta, zamki*, s. 313–339.

⁴² W. Drelicharz, *Miejsce „Excerpta ex fontibus incertis” w warsztacie historiograficznym Jana Długosza*, w: *Jan Długosz (1415–1480). Życie i dzieła*, s. 71–86.

⁴³ T. Nowakowski, *Poglądy Jana Długosza na dzieje w świetle amplifikacji w jego „Rocznikach”*, w: *Jan Długosz – 600. lecie urodzin*, s. 99–110.

⁴⁴ W. Mrozowicz, *Miasta śląskie – katedry i rezydencje biskupów wrocławskich*, w: *Klasztory, miasta, zamki*, s. 269–279.

⁴⁵ O.M. Przybyłowicz, *„Vita beatae Kunegundis” z archiwum klarysek w Starym Sączu. Losy rękopisu, stan zachowania, źródła wiedzy kronikarza o klasztorze ubogich pań*, w: *Jan Długosz (1415–1480). Życie i dzieła*, s. 87–101.

⁴⁶ M. Rzepiela, *Jeszcze o miejscu dziejów legendarnych w polskiej historiografii średniowiecznej: Gall Anonim, Kadłubek, Długosz*, w: *Jan Długosz – w kręgu badań historyków i literaturoznawców*, s. 45–59.

⁴⁷ K. Chmielewska, *Lzy spizowych posągów w palacu Popiela. Jan Długosz o Pompiliuszach polskich*, w: *Odczytywanie Długosza*, s. 55–65.

⁴⁸ W. Wojtowicz, *Gall Długosza – o prologu i epilogu „Roczników”*, w: *Jan Długosz – w kręgu badań historyków i literaturoznawców*, s. 21–41.

budowy, formy, a także zasad koherencji tekstu” (s. 41). W mniemaniu piszącej te słowa podczas oceny „humanizmu” danego autora należy jednak brać pod uwagę stopniowe przenikanie np. humanistycznej stylistyki do rodzimego piśmiennictwa, tak jak ukazał to Juliusz Domański na przykładzie twórczości Jana z Ludziska, Jana Ostroroga, Zbigniewa Oleśnickiego, Jana Długosza, Sędziwoja z Czechła, Jana Elgota i Filipa Kallimacha⁴⁹. W. Wojtowicz zdaje się postrzegać kwestię ewentualnego humanizmu Długosza w kategoriach czarno-białych, podczas gdy między tymi biegunami jest cała gama odcieni pośrednich, a styl Długosza można by umieścić gdzieś na środku tej skali. Dieter Heckmann zestawiał narrację Długosza na temat bitwy grunwaldzkiej z opisem kanclerza wielkiego mistrza krzyżackiego, Andreasa Santberga, eksponując różnice między nimi. O ile Długosz miał starać się racjonalnie opisać starcie, o tyle Santberg przedstawiał zakon jako stronę poszkodowaną, odwołując się do apokaliptycznych wątków i teologicznych wyjaśnień⁵⁰.

Wśród najnowszych opracowań znajduje się także kilka prac poświęconych analizie pisarskiego warsztatu kanonika od strony filologicznej. M. Rzepiela zwrócił uwagę na często pojawiające się w *Rocznikach* frazy, które odzwierciedlają koncepcję historiozoficzną ich autora (relacje między losem a Opatrznością, pobudki ludzkich działań) oraz głębię jego rozważań etycznych (krytyka okrucieństwa wojennego, *ius belli*)⁵¹. Oprócz tego analiza Długoszowej frazeologii pozwala dokładniej opisać narracyjną strategię kanonika (dynamizm, nagłe zwroty akcji, bohaterowie podejmujący działanie pod wpływem emocji, moralizujące i sentencjonalne komentarze narratora). Inny aspekt języka Długosza zbadał Adam Regiewicz, koncentrując się na wyrażeniach oddających odgłosy w *Rocznikach* w celu ukazania „polityczności dźwięku”, czyli „sposobu funkcjonowania [...] dźwięku w komunikacji społecznej i kulturowej”⁵². Autor zaprezentował, w jakich sytuacjach odgłosy oraz cisza były postrzegane pozytywnie, a w jakich negatywnie, i na ile opis dźwięków u Długosza odpowiada sprostaczeniom badaczy na temat funkcjonowania dźwięku w dawnych społeczeństwach. Problem narracyjnej struktury *Roczników* podjął Jan Petrásek, zwracając uwagę na fragmenty dotyczące związków polsko-czeskich⁵³. Autor pokazał, jak Długosz wykorzystał pewne wątki czeskiej historii dla ukształtowania narracji negatywnie prezentującej Czechy i ich mieszkańców. Badacz zadał też pytanie o przejęcie tych poglądów przez polską historiografię renesansową (zob. niżej). Maria Wichowa zaprezentowała list dedykacyjny otwierający *Roczniki* jako rodzaj „swoistej promocji” tego dzieła i sposób na zachęcenie potencjalnego czytelnika do lektury⁵⁴. Choć Autorka w podsumowaniu artykułu napisała, że Długosz „reguły komunikacji literackiej [...] opanował i stosował po mistrzowsku” (s. 33), to z tekstu przebija wrażenie, że zastosowanie różnych motywów obecnych w liście dedykacyjnym jest wyłącznym wynikiem inwencji Długosza. Brakuje podkreślenia, że są to wątki konwencjonalne (z toposów Autorka przywołuje tylko topos skromności, s. 31 n.), mimo że aspekt ten uwzględnił Tadeusz Ulewicz w cytowaniu przez M. Wichową artykule⁵⁵, zresztą podobnie jak np. (niecytowani przez Autorkę) Urszula Borkowska⁵⁶ lub Tore Janson⁵⁷. Katarzyna Janus zajęła się dydaktyczną funkcją przekazu niezwykle zdarzeń w księdze I *Roczników*, zwracając uwagę na to, że Długosz starał się opisać *miracula* na wzór exemplów oraz uprawdopodobnić je, wykorzystując retoryczne środki przekazu⁵⁸. Marcin Kielbus odwołał się do znaczenia motywu łaźni w tekstach kultury, a następnie na podstawie fragmentów *Roczników* przedstawił sposób kształtowania przez Długosza narracji o dwóch wydarzeniach z łaźnią w tle (z lat 1227 i 1293) dla wydobycia moralizatorskiego potencjału tych historii⁵⁹. Na tym przykładzie Autor zaprezentował pisarską metodę kanonika, wedle której dbałość o dydaktyczny walor opisywanej historii usprawiedliwiała scalanie i modyfikację treści wykorzystywanych źródeł. Tytuł pracy sugeruje jednak, że stanowi ona całościowe spojrzenie na kwestię przedstawiania łaźni przez Długosza, w związku z czym lakoniczne wzmianki o „łaziebnym” wątku dotyczącym Bolesława Chrobrego (s. 88 n.) czy kąpielach Kazimierza Wielkiego i Władysława Jagiełły (s. 89) sprawiają wrażenie, że Autor omówił problem tylko częściowo.

Niektóre artykuły dotyczą zagadnienia świadomości dziejopisa oraz treści ideowych obecnych w jego pracach. Julia Możdżeń na przykładzie opisów miast w *Rocznikach* analizowała poczucie estetyki Długosza, a także elementy, jakie zdaniem kanonika konstituowały miasto⁶⁰. Autorka wywnioskowała, że w opinii (praktycznego) dziejopisa o urodzie miasta stanowiły jego położenie i fortyfikacje obronne. Badaczka zwróciła też uwagę na niezanalizowaną dotąd całościowo problematykę miejsc

⁴⁹ J. Domański, *Scholastyka i początki humanizmu w myśli polskiej XV wieku*, Warszawa 2011, s. 133–169 (rozdz. „Początki i rozwój stylu humanistycznego w niektórych dziedzinach piśmiennictwa polskiego XV w.”).

⁵⁰ D. Heckmann, *Beeinflussung von öffentlicher Meinung an Hand von Beispielen aus den „Chroniken” von Andreas Santberg und von Jan Długosz*, w: *Jan Długosz – 600. lecie urodzin*, s. 121–129.

⁵¹ M. Rzepiela, *Rola frazeologii w narracji „Kroniki” Jana Długosza*, w: *Jan Długosz (1415–1480). Życie i dzieła*, s. 237–249.

⁵² A. Regiewicz, *Co słyszał u Długosza? Audioantropologiczne badanie odgłosów „Roczników” Jana Długosza*, w: *Odczytywanie Długosza*, s. 109–117, cyt. ze s. 111.

⁵³ J. Petrásek, *Strategie vyprávění „Annales” Jana Długosze vzhledem k českým dějinám a její (dis)kontinuita v polské renesanční historiografii*, w: tamże, s. 165–185.

⁵⁴ M. Wichowa, *Jana Długosza przedmowa do „Annales”, czyli „List dedykacyjny” do Zbigniewa Oleśnickiego jako tekst o charakterze zalecającym dzieło czytelnikowi*, w: tamże, s. 23–33, cyt. ze s. 24.

⁵⁵ T. Ulewicz, *Historycznoliterackie zaplecze listu dedykacyjnego Długosza do Zbigniewa Oleśnickiego*, w: *Długossiana. Studia historyczne w pięćsetlecie śmierci Jana Długosza*, cz. 2: *Referaty i komunikaty wygłoszone na międzynarodowej sesji w Krakowie w dniach 23 i 24 października 1980 r.*, red. S. Gawęda, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne, z. 76, Kraków 1985, s. 39–41.

⁵⁶ U. Borkowska, *Historiograficzne poglądy Jana Długosza*, w: tamże, s. 48–50.

⁵⁷ T. Janson, *Latin Prose Prefaces. Studies in Literary Conventions*, Studia Latina Stockholmiensia, t. 13, Stockholm–Göteborg–Uppsala 1964.

⁵⁸ K. Janus, „Hocus pocus”. „Miracula” w pierwszej księdze Długoszowych „Roczników”. *Funkcja przekazu*, w: *Odczytywanie Długosza*, s. 67–76.

⁵⁹ M. Kielbus, *Faktografia a dydaktyka: „balneum” w „Rocznikach” Jana Długosza*, w: tamże, s. 77–90.

⁶⁰ J. Możdżeń, *Estetyka i obronność miast w narracji „Roczników” Jana Długosza*, w: *Jan Długosz – 600. lecie urodzin*, s. 85–97.

pamięci w *Rocznikach* – ten temat w studium przypadku podjął Piotr Kołpak⁶¹. Autor postawił tezę, że zachowany wyłącznie w *Rocznikach* przekaz, jakoby św. Wojciech nauczał publicznie na krakowskim rynku powstał ze skojarzenia przez Długosza dawnego kościoła pw. św. Wojciecha usytuowanego na rynku z jego własnym doświadczeniem słuchania kazań Jana Kapistrana w tym miejscu w latach 50. XV w. Badacz powiązał powstanie tej tradycji z propagandową działalnością Zbigniewa Oleśnickiego, mającą na celu promocję patronów Królestwa Polskiego, w tym czeskiego biskupa. Sygnalizując trwanie legendy o kazaniach św. Wojciecha na krakowskim rynku w nowożytności, P. Kołpak przybliżył sposób postrzegania przeszłości w dawnych czasach – jest to temat badawczy coraz popularniejszy w nauce polskiej. Tomasz Graff zbadał hierarchię miast w *Chorografii*, konkludując, że kolejność wymienienia ośrodków podyktowana została ich znaczeniem w administracji kościelnej, starszeństwem, dostojnością i stołecznością, a także precedencją związanych z nimi ordynariuszy (według stanu po uzyskaniu kardynatu przez Zbigniewa Oleśnickiego)⁶². Długosz brał pod uwagę takie kryteria, aby uzasadnić pierwszeństwo Krakowa, mimo że nie był on stolicą metropolii. Autor suponuje też, że podany przez dziejopisa układ „był dla niego kolejnym argumentem »na przyszłość« w tej swoistej rozgrywce między biskupim Krakowem, prymasowskim Gnieznem i arcybiskupim Lwowem” (s. 258). Jarosław Nikodem na podstawie opinii Długosza o panowaniu Andegawenów w Polsce zadał pytanie, czy Długosz w ogóle znał się na polityce i czy rozumiał jej mechanizmy⁶³. Według Autora kanonik tendencyjnie oceniał aktorów sceny politycznej (także na samym początku ich rządów) i nie rozumiał ani realiów epoki, którą przyszło mu opisywać, ani optyki *Kroniki* Janka z Czarnkowa, która była jego źródłem informacji. J. Nikodem skrytykował fatalistyczne podejście Długosza do historii, choć jest ono typowe dla dziejopisarstwa tego okresu, i zdaje się, że w niewystarczającym stopniu wziął pod uwagę moralizatorsko-dydaktyczny cel *Roczników*, określony wprost przez dziejopisa w liście dedykacyjnym – to nastawienie Długosza może tłumaczyć jego stronniczość, a także brak wyrachowania, którą to cechę Autor również dostrzega w źródle.

Niektóre z rocznicowych studiów poświęcone są przedstawieniu zapatrywań historyka (identyfikowanych głównie przez pryzmat *Roczników*) na rozmaite zagadnienia i kwestii wiarygodności podanych przezeń wiadomości. Piotr Oliński zebrał uwagi Długosza o pogodzie z lat 50. i 60. XV w.⁶⁴, Jan Szymczak omówił spożycie i ceny nabiątu w średniowiecznej Polsce (jednak w znikomym stopniu wykorzystując do tego twórczość dziejopisa)⁶⁵, a Krzysztof Polek podsumował informacje z *Roczników* i *Liber beneficiorum* na temat różnych aspektów gospodarki późnośredniowiecznej Polski (klimat, zasoby naturalne, urodzajność ziem, uprawiane zboża, narzędzia rolnicze, leśna fauna i flora, transport drogowy i rzeczny, ryby, urządzenia hydrotechniczne, lokalizacja miast i okoliczne zasoby, liczba ludności, stosunek do biedy, epidemie i zarazy, finansowy aspekt wojen)⁶⁶. Artykuł Jana Ptaka porusza problem oryginalności i wtórności Długoszowych opisów bitew, specyfiki jego narracji oraz kompletności i wiarygodności podanych przezeń informacji na temat starć z udziałem polskiej armii⁶⁷. Anna Musialik podsumowała opisy śmierci i żałoby w *Rocznikach*, zauważając, że postawa bohaterów zdarzeń wobec tych zjawisk stanowi w historyka element charakterystyki postaci⁶⁸. Zagadnienie bezkrólewia, małoletniości oraz nieobecności władcy na podstawie *Roczników* stało się tematem pracy Dariusza Wróbla⁶⁹. Badacz stwierdził, że Długosz negatywnie odnosił się do tych trzech sytuacji ze względu na właściwą im niestabilność oraz niebezpieczeństwa zagrażające państwu i jego mieszkańcom. Jerzy Sperka pokazał, jak ogólnikowo Długosz opisał funkcjonowanie rady królewskiej Władysława Jagiełły (wyłączając działania i poglądy Zbigniewa Oleśnickiego) i jakimi źródłami informacji uwarunkowana była taka charakterystyka⁷⁰. Janusz Grabowski po przeprowadzeniu rozbioru krytycznego wysoko ocenił wiarygodność przekazu Długosza na temat genealogii Piastów mazowieckich⁷¹. Jako jedyny problematyce heraldycznej artykuł poświęcił Marceli Antoniewicz, podsumowując miejsca i formy prezentacji herbu Długoszków – Wieniawy – w twórczości pisarskiej oraz fundacjach kanonika⁷².

Kilka tekstów dotyczy recepcji twórczości Długosza w późniejszych epokach. Marta Kasprowska-Jarczyk przedstawiła zakres i sposób wykorzystania *Roczników* i *Katalogu biskupów wrocławskich* w *Gentis Silesiae annales* śląskiego historykografa humanistycznego Joachima Cureusa⁷³. Autorka wykazała, że Cureus przejął od Długosza wiadomości dotyczące legendarnych dziejów Polski, zjawisk astronomicznych i biskupów wrocławskich, zaczerpnął odeń także pomysł na wykorzystanie w pracy elementów chorograficznych i katalogowych, ale nie przejął propolskiego spojrzenia Długosza ani informacji o związkach polsko-śląskich. Badaczka podsumowała, że „fakt wykorzystywania tych dzieł przez Joachima Cureusa stanowi cenne

⁶¹ P. Kołpak, *Czy Jan Długosz słuchał kazań Jana Kapistrana na krakowskim Rynku? Osobiste doświadczenie jako źródło kreowania pamięci historycznej*, w: *Odczytywanie Długosza*, s. 91–100.

⁶² T. Graff, *Hierarchia miast w „Chorografii”*, w: *Klasztory, miasta, zamki*, s. 253–267.

⁶³ J. Nikodem, *Jan Długosz o rządach andegawęńskich w Polsce*, w: *Jan Długosz – w kręgu badań historyków i literaturoznawców*, s. 93–106.

⁶⁴ P. Oliński, *O opisach pogody przez Jana Długosza w „Annales”*. *Zapiski z lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych XV wieku*, w: *Jan Długosz (1415–1480). Życie i dzieła*, s. 199–208.

⁶⁵ J. Szymczak, *Polska czasów Jana Długosza „smacznymi wyrobami mlecznymi” i „tłustym masłem” słynąca*, w: *Jan Długosz – w kręgu badań historyków i literaturoznawców*, s. 169–184.

⁶⁶ K. Polek, *Aspekty historii gospodarczej późnośredniowiecznej Polski w dziełach Jana Długosza*, w: *Klasztory, miasta, zamki*, s. 375–410.

⁶⁷ J. Ptak, *Bitwy w „Rocznikach” Jana Długosza*, w: *Jan Długosz – w kręgu badań historyków i literaturoznawców*, s. 141–165.

⁶⁸ A. Musialik, *Śmierć i żałoba w „Rocznikach” Jana Długosza*, w: *Odczytywanie Długosza*, s. 101–108.

⁶⁹ D. Wróbel, *Bezkrólewie, małoletniość i nieobecność władcy w „Rocznikach” Jana Długosza*, w: *Jan Długosz (1415–1480). Życie i dzieła*, s. 223–235.

⁷⁰ J. Sperka, *Jan Długosz o doradcach króla Władysława Jagiełły*, w: *Jan Długosz – w kręgu badań historyków i literaturoznawców*, s. 109–121.

⁷¹ J. Grabowski, *„Annales seu Cronicae” Jana Długosza jako źródło do genealogii Piastów. Spojrzenie po latach*, w: *Jan Długosz (1415–1480). Życie i dzieła*, s. 151–168.

⁷² M. Antoniewicz, *Herb Wieniawy w świetle manifestacji i opisów Jana Długosza – na tle heraldyki polskiej późnego średniowiecza*, w: *Jan Długosz herbu Wieniawa (1415–1480)*, s. 49–65.

⁷³ M. Kasprowska-Jarczyk, *Recepcja dzieł Jana Długosza w „Gentis Silesiae annales” Joachima Cureusa*, w: *Odczytywanie Długosza*, s. 141–153.

dopełnienie stanu wiedzy na temat funkcjonowania rękopiśmiennych tekstów Długosza na szesnastowiecznym Dolnym Śląsku w środowiskach humanistycznych” (s. 152). Beata Łukarska pokazała XVII- i XVIII-wieczne odniesienia do Długoszewego *Żywotu bł. Kingi*, podkreślając charakterystyczne dla nowożytnego piśmiennictwa bezpośrednie przejmowanie wcześniejszego tekstu (tu: tłumaczenia) przez późniejszego pisarza, a także stopniowe amplifikowanie historii o bł. Kingie pod względem treściowym i stylistycznym⁷⁴. Jan Petrásek zwrócił uwagę na problem recepcji opinii Długosza na temat Czech i Czechów w polskiej historiografii renesansowej (głównie u Macieja z Miechowa, Marcina Kromera, Marcina i Joachima Bielskich oraz Aleksandra Gwagnina)⁷⁵. Stwierdził, że ci autorzy przejęli z *Roczników* tylko część wątków polsko-czeskich (co istotne, ideologicznie nacechowanych zgodnie z poglądami Długosza), a zarazem w ich pracach nie ma całościowego odzwierciedlenia Długoszewej koncepcji historii Czech. Jerzy Rajman ukazał stosunek bożogrobca Samuela Nakielskiego do twórczości Długosza (*Roczniki, Liber beneficiorum, Żywot bł. Kingi, Katalogi biskupów polskich*)⁷⁶. Nowożytny historyk považał Długosza i powoływał się na jego autorytet nawet wtedy, gdy do opisu zdarzenia dysponował dokumentami swojego klasztoru. Do jednej z prac Długosza nawiązał Waldemar Kowalski w artykule dotyczącym funkcjonowania *Liber beneficiorum dioecesis Cracoviensis* w Rzeczypospolitej XVII w.⁷⁷ Autor przedstawił *libri beneficiorum* oraz *libri relaxationum* jako argumenty wykorzystywane przez duchownych w sporach majątkowych ze szlachtą. Tekst ten jednak marginalnie dotyczy Długosza, pokazując raczej znaczenie ksiąg uposażeń w nowożytnej Polsce. Kwestią postrzegania samego Długosza i poczytności jego dzieł w XIX w. zajęli się Maciej Gaździcki i Elżbieta Hak. M. Gaździcki pokazał, jak Józef Ignacy Kraszewski wykorzystywał *Roczniki* w pracy pisarskiej oraz jak sam sportretował krakowskiego kanonika⁷⁸. Jak wykazał Autor, Kraszewski okazał się uważnym czytelnikiem pracy Długosza (zwłaszcza charakterystyk postaci), ale zdobył się też na własną refleksję, m.in. w stosunku do husytyzmu, cudownych zjawisk czy rozłożenia akcentów w narracji. E. Hak zwróciła uwagę na *Roczniki* jako źródło inspiracji dla *Bitwy pod Grunwaldem* Jana Matejki (powstałej w latach 70. XIX w.)⁷⁹. Analiza związków między tymi dwoma tekstami kultury nie jest jednak kompletna. Choć poruszono problem kompozycji obrazu, barw wykorzystanych przez malarza i symboliki rekwizytów, zrobiono to na zaledwie kilku przykładach – nie omówiono całego obrazu ani jego związków z pełnym przekazem Długosza. Poza tym cytaty z tłumaczenia *Roczników* powinny być zostać podane w przekładzie Karola Mecherzyńskiego (całość wyd. 1867–1870), a nie Julii Mrukówny (cyt. tom wyd. 1984), gdyż tylko z tego pierwszego tłumaczenia miał szansę korzystać Matejko.

Omawiane publikacje zawierają także ujęcia syntetyczne: życie i działalność dziejopisa przedstawili Henryk Samsonowicz⁸⁰, Jerzy Wyrozumski⁸¹ i Andrzej Dąbrówka⁸². Przy tej okazji należy zwrócić uwagę na to, że wciąż brakuje nowej biografii Długosza. Od dawna podkreśla się, że niewystarczająca już jest praca Michała Bobrzyńskiego i Stanisława Smolki z 1893 r. (notabene od jubileuszowego 2015 r. dostępna w formie reprintu⁸³). Inne potrzeby dotyczące badań nad życiem i twórczością Długosza wskazali Piotr Dymmel i Krzysztof Ożóg. Pierwszy opisał obecnie dostępny bibliograficzny warsztat studiów nad Długoszem, postulując „stworzenie osobnej bibliografii podmiotowo-przedmiotowej obejmującej całość piśmiennictwa dotyczącego Jana Długosza” (s. 223)⁸⁴. Drugi zaś podsumował 55 lat pracy nad nową edycją *opus magnum* kanonika, podkreślając konieczność opracowania nowego, wyczerpującego rozbioru krytycznego, skonstruowanego według jednej instrukcji i popartego źródłoznawczymi analizami warsztatu Długosza⁸⁵.

Postulaty badawcze

Mimo wyraźnego postępu w studiach nad życiem i twórczością krakowskiego historyka przed badaczami stoją wciąż liczne wyzwania:

- 1) kontynuowanie i pogłębianie badań źródłoznawczych dotyczących źródeł wiedzy dziejopisa – zarówno tytułów dzieł, z których korzystał, jak i wersji tych prac, a nawet konkretnych przekazów,
- 2) prace nad zagadnieniem kwerend archiwalnych Długosza, jego relacji z przedstawicielami różnych środowisk i dostępu do ich zbiorów,

⁷⁴ B. Łukarska, *Przekład dzieła Jana Długosza pióra Przemysła Mojeckiego i traktat Marcina Ignacego Frankowica – dwa barokowe przekazy o życiu i cudach św. Kunegundy*, w: tamże, s. 155–164.

⁷⁵ J. Petrásek, *Strategie vyprávění „Annales” Jana Długosze*, s. 165–185.

⁷⁶ J. Rajman, *Długosz o bożogrobach z Miechowa*, s. 209–222.

⁷⁷ W. Kowalski, *Jan Długosz a tzw. szlachecki antyklerykalizm w siedemnastowiecznej Polsce*, w: *Jan Długosz – w kręgu badań historyków i literaturoznawców*, s. 187–207.

⁷⁸ M. Gaździcki, *Kraszewski jako czytelnik dzieła Długosza, Długosz jako bohater dzieła Kraszewskiego: „Roczniki” i „Dzieje Polski”*, w: *Odczytywanie Długosza*, s. 121–134.

⁷⁹ E. Hak, *„Kronika” Długosza jako źródło inspiracji estetycznej*, w: tamże, s. 135–140.

⁸⁰ H. Samsonowicz, *Jan Długosz jako pierwszy historyk Polski na tle międzynarodowym*, w: *Jan Długosz – w kręgu badań historyków i literaturoznawców*, s. 13–17.

⁸¹ J. Wyrozumski, *Jan Długosz – ojciec historiografii polskiej*, w: *Jan Długosz herbu Wieniawa (1415–1480)*, s. 27–35.

⁸² A. Dąbrówka, *Nasza najpiękniejsza katedra*, w: *Odczytywanie Długosza*, s. 13–21.

⁸³ M. Bobrzyński, S. Smolka, *Jan Długosz, jego życie i stanowisko w piśmiennictwie*, posł. J. Wyrozumski, Kraków 2015.

⁸⁴ P. Dymmel, *Warsztat bibliograficzny badań nad Janem Długoszem*, w: *Jan Długosz – w kręgu badań historyków i literaturoznawców*, s. 211–223. Notabene niedawno ukazała się praca: Z. Stańczyk, *Jan Długosz. Bibliografia podmiotowo-przedmiotowa*, „Ziemia Częstochowska”, 43, 2017, s. 87–123.

⁸⁵ K. Ożóg, *Nowa edycja „Roczników” Jana Długosza – próba bilansu*, w: *Jan Długosz (1415–1480). Życie i dzieła*, s. 251–259.

- 3) analiza roli tradycji ustnej w warsztacie pisarskim Długosza,
- 4) studia nad losami rodziny Długoszków, rozsiadaniem rodu Wieniawów oraz grupą protektorów, przyjaciół i znajomych dziejopisa,
- 5) opracowanie księgozbioru Długosza,
- 6) dokładniejsze opisanie formacji intelektualnej dziejopisa (wpływ Uniwersytetu Krakowskiego, a także kancelarii biskupa krakowskiego Zbigniewa Oleśnickiego),
- 7) całościowe opracowanie retoryki, topiki i strategii narracyjnej Długosza,
- 8) analiza językowej warstwy prac Długosza i jej związków z wykształceniem oraz poglądami kanonika,
- 9) studia nad kulturą historyczną w twórczości Długosza (zagadnienia przejmowania istniejących wątków, tworzenia nowych oraz ich funkcjonowania w pamięci historycznej nowożytnej Polski),
- 10) zwrócenie baczniejszej uwagi na *opera minora* Długosza i ich miejsce w rozwoju jego metody historycznej oraz warsztatu pisarskiego,
- 11) przedstawienie twórczości i warsztatu Długosza na porównawczym tle dorobku innych pisarzy (rodzimego i obcych, wcześniejszych i późniejszych od niego oraz jemu współczesnych),
- 12) studia nad recepcją twórczości Długosza w późniejszych epokach (rozumianą i jako transmisja jego dzieł, i przejmowanie treści oraz idei z jego prac),
- 13) sporządzenie podmiotowo-przedmiotowej bibliografii dotyczącej życia i działalności Długosza,
- 14) opracowanie nowego rozbioru krytycznego *Roczników*,
- 15) przygotowanie nowych, krytycznych edycji tych prac Długosza, które nie mają wydań XX-wiecznych (zwłaszcza *Liber beneficiorum*),
- 16) dokonanie przekładów na język polski tych dzieł Długosza, które są ich pozbawione,
- 17) opracowanie nowej biografii Długosza, która poza drobiazgowo opisanym przebiegiem życia uwzględniałaby także jego bogatą działalność organizacyjno-budowlaną i pisarską.

Hanna Rajfura
Instytut Historyczny
Uniwersytet Warszawski